

Ut rem tam cito
obsesso hosti ob-
tem fecit!

uitate indignabun-

isiceret! Quid enim
a experiaris? Quid

o exsiliens: — Ca-

ata.

ae, vel fausta secun-
[dum,
emlibet esse negat.

at, sub lege tenetur.
um flumina lambit
lamans.
riore fasciculo pro-
) *Fucus*; 2) *Malum*.

ooooooooooooooo

accepti.

sbyter Romatinus.
tini, ex off. Percotto

De litteris latinis
ad criticam artis
epani, ex off. Radio
is, anno MCCCCXXVIII.
italicis.

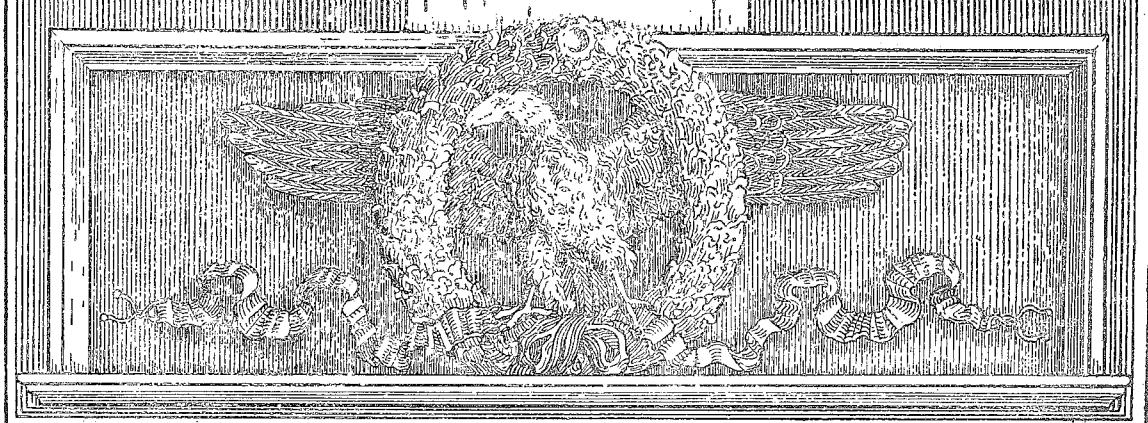
Moderator, Sponsor.

LOTTIS VATICANIS.

ALMA ROMA

QVIDQVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

Pro "ALMAE ROMAE,, Sociis

nuperrime prodiit JOSEPHI FORNARI

PARVUM ANTIBARBARUM

Volumen, cui praefatus est FELIX RAMORINO. constans pagg. 103, editione portatu facili, venit italic. libell. 8.

Praeterea

Apud Commentarii Administratorem venum dantur eiusdem auctoris Milesiae fabulae latine scriptae scenisque accommodatae apud ephebea facile agendis:

Fridianus - Francisculi prandium.

Singulae pretio italic. libell. 2.

(*Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus.*)

Pro lectoribus novisque sociis, qui **integral ALMAE ROMAE collectionem** habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXVII, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellarum 325 pro Italia; pretium duplicatum, libell. Italic. scilicet 650, pro exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngraphan (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite* requirendae sunt ab **ALMAE ROMAE** administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est, non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

Sociis

JM

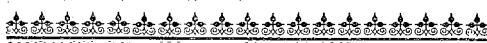
pagg. 103, edi-

eiusdem auctoris
atae apud ephebean erit publici cursus
ribus).AE ROMAE col-
annum MCMXXVII,
instituimus libella-
scilicet 650, proper nummariam
tramite requiren-
ma, 12, Via del
est, non sinit ut
rependi possit.

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Premium subnotationis an. MCMXXVII est pro Italia libell. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro ceteris nationibus summa Italicas lib. 30 exaequans; *ante solvendum rectoque tramite mittendum* ad IOSEPHUM FORNARI doctorem, *Romam, 12, Via del Governo Vecchio, 96.*

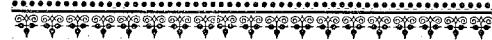
Fasciculo hoc, tertium, absolvitur lustrum commentarii nostri vitae, operosae quidem, neque, ni fallimur, inutilis. Eodem animo fortis et erecto, vel in angustiis, tertium aggrediemur, sperantes sociorum favorem non defuturum; imo, eorum gratia, per socios novos, ab iis praesertim acquisitos, iri auctum in dies.

Premium annuae consociationis immutatum an. MCMXXIX manebit; hoc est pro Italia libell. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae Septentrionalis et Canada doll. 3; pro ceteris universi orbis nationibus summa, quae Italicas libell. 30 exaequet. Communi vero huic subnotationi, alteram, suadentibus antiquis hisque fidelibus itineris nostri comitibus nonnullis, alteram addere placuit, quam *adiutricem* appellabimus; eaque erit libell. 25 pro Italia; libell. 50 pro exteris gentibus.

Dum confidimus fore ut utriusque consociationis exitus felicissi-

mus evadat, ad primum novi anni numerum sensus nostros nostraque proposita pro ipso anno praecipua exponere differimus. Sociis interim Lectoribusque singulis Commentarii nostri humanissimis Natalitia quae imminent festa, et annum MCMXXIX, fausta, atque felicia cum omni bonorum plenitudine ex animo ominamur.

ALMA ROMA.

De latinarum litterarum historia preelectiones¹

Ad romani iuris historiam redeentes, cuius vix summo carbone lineas ducere pergitimus, animadvertere licet, decemvirorum operam legesque ab iis latas, ad aequandam libertatem pacemque ordinum conciliandam parum vel minime valuisse, cum praesertim conubium plebeiorum et patriciorum adhuc vetaretur.

Ideo novae discordiae contentionesque exortae sunt, unde novis legibus occasio

¹ Cfr. fasc. sup.

facta est. Primum memoranda sunt leges *Horatiae-Valeriae* anni CDXLVIII ante C., quibus provocatio, praesidium libertatis, restituta est; additumque ne quis in posterum magistratum ullum sine provocacione crearet (Liv., III, 55); tribunique plebis renovati sunt, ita ut sacrosanti haberentur; denique ut patres tenerentur plebi scitis, lex lata est, ut quod plebs tributum iussisset, populum teneret (Liv., I. c.).

Paucis post annis (CDXLV a. C. n.) rogatio *Canuleii* tribuni plebis, inter acerimas contentiones, obtinuit ut tandem de *conubio* patres consentirent; mentione etiam inlecta, ut alterum ex plebe consulem fieri liceret; eo tunc deducta res est, ut tribuni militum consulari potestate promiscue ex patribus et plebe crearentur.

Postea annus CDXLIII ante C. *censurae* initium fuit; quae a consulis potestate separata est, quum censendi officium et tabularum cura, res operosa ac minime consularis, suo magistratu egeret.

Post multos annos multasque alias contentiones, anno CCCLXXVI ante C., L. Sextius Lateranus et C. Licinius Stolon tribuni leges promulgavere adversus opes patriciorum, ut ait Livius (VI, 35), unam *de aere alieno*, ut deducto eo de capite quod usurpis pernumeratum esset, id quod superesset, triennio aequis portionibus persolveretur; alteram *de modo agrorum*, ne quis plus quingenta iugera agri possideret; tertiam uti *consulum alter ex plebe crearetur*. Hae rogationes novem post annos tandem acceptae, et anno CCCLXVII L. Sextius de plebe primus consul factus est. *Praetura* tamen tunc constituta, quam patricii sibi reservarunt; uno tum praetore ex patribus creato, qui ius in urbe diceret.

Sed cito, ut *primus de plebe dictator* creatus est C. Marcius Rutilus anno CCCLVI, ita idem Marcius *primus de plebe censor* quinque post annos fuit.

Sequitur Q. Publilius Philo, dictator anni CCCXXXIV, qui tres leges secundissimas plebi tulit, unam ut *plebiscita omnes Quirites tenerent*; ¹ alteram ut *legum* quae *comitiis centuriatis* ferrentur, *ante initium suffragium patres auctores fierent*; ² tertiam ut *alter* utique *ex plebe censor* crearetur. ³ Idem Publilius Philo anno insequenti *praetor primus de plebe* a Senatu factus est. Ita tandem omne inter ordines discriminem amovebatur, et *libertas aequata* dici poterat.

Cito in iure etiam *sacro aequati* sunt patriciis plebei, quum, anno CCC a. C., Q. et Cn. Ogulnii tribuni pl. rogationem promulgarunt, ut, quum quattuor augures quattuor pontifices ea tempestate essent, sacerdotum numerum augeri placeret, et quattuor pontifices, quinque augures, de plebe omnes, adlegerentur. Quae lex post non parvam contentionem, pro plebe loquente Decio Mure, ut Livius refert (X, 68), ingenti consensu accepta est.

Ad plebis iura defensanda iam paucos ante annos Cn. Flavius quidam, humili fortuna ortus, ceterum callidus vir et facundus, quum adversus nobiles humilitatem suam contemnentes contumacia certaret, *civile ius*, antea repositum in penetalibus pontificum, nempe varias *legis actiones* evulgaverat, fastosque circa forum in albo proposuerat, ut quando lege agi posset sciretur. ⁴ Favebat ei Appius Claudius, is qui caecus et factus et agnominatus est; qui quum censor anno CCCXII ante C. esset (quo anno et viam Appiam munivit, et aquam in urbem duxit primus), libertinorum filios, *forensem* ut appellabant *factionem*, in senatum, opes urbanas sibi utiles adepturus, legere cona-

¹ Cuius rei iam mentio facta erat legibus Valerii-Horatii.

² Hoc est approbarent, ratas haberent.

³ Iam anno CCCLVI censor plebeius fuerat Manlius Rutilus.

⁴ Id quod dictum est *ius Flavianum*.

tus erat; at eam lectionem quum nemo ratam habuisse, eos per omnes tribus divisit, ita ut in comitiis tribulis suffragii iure fruerentur; quod postea, quum ea comitia humillimorum civium in manum decidissent, emendatum est a Q. Fabio Maximo censore, qui forensem turbam excretam in quattuor tantum tribus coniecit, *urbanasque* eas appellavit. ¹

Quum haec ita sint, quum exeunte IV ante C. saeculo, earum rerum quae ad ius pertinerent cognitio maximi momenti in vita omnium communi esse videretur, quis mirabitur, hoc tempore etiam curam et studium *leges iusque interpretandi*, a collegio pontificum egrediens, apud viros prudentes etiam plebeii ordinis valuisse, et exinde initium cepisse longum agmen *iuris consultorum*, quibus tantum gloriae Romanis rebus apud posteros accessit? Memorare liceat, S. Pomponio auctore, ² P. illum *Sempronium*, quem populus Romanus σοφόν appellavit, qui que consul fuit anno CCCIV et inter primos plebeios pontifices anno CCC; et C. *Scipionem Nasicam*, cui publice domus in sacra via data est, quo facilius consuli posset; et Tib. *Coruncanum*, qui primus profiteri cepit, consulque fuit a. CCLXXX, et primus de plebe ad pontificatum maximum evectus est. Ipse Ap. Claudius Caccus, de quo plura infra dicemus, sollers fuit iuris et eloquentiae consultus, et librum, teste Pomponio, scripsit *de usurpationibus*.

Denique si vel a tertio saeculo vulgari adfirmabimus atque diffundi sententias et formulas aliquid iuris continentis, omnes, credo, assentientur nobis. Talia sint, ut exempla proferam: *Adversus hostem aeterna auctoritas*, ex XII tabulis, ubi *hostis*

¹ Rem dicebant adeo gratis animis acceptam esse, ut *Maximi* cognomen quod victoriis haud sibi peperat, Fabius hac ordinum temperatione pareret.

² De origine iuris, in Digesto I, 2.

idem est ac peregrinus¹ - *Beati qui in iure censentur possidentes*; - *Modus in rebus*; ² - *Festina lente*; - *Fortes fortuna adiuvat* (vel: *audaces fortuna iuvat*)³; - *Summum ius summa iniuria* (tritum sermone proverbium, ait Cicero, *De off.* I, 93); - *Ius suum cuique tribuendum*; - *Noxa caput sequitur*; - *Necessitas facit ius*; - *Tutor domini loco habetur*; et alia multa id genus; quis enim nescit latinas litteras huiusmodi sententiis refertas esse?

Verum de iuris romani lineamentis priscis ab urbe condita saeculis, hactenus. (Ad proximum numerum).

FELIX RAMORINUS.

De Mithrae cultu in veteri urbe Ostia

Una tertia pars ex veteri urbe Ostia, nostris temporibus e graviruinarum acervo in lucem redditia est; reliquae vero duae tertiae partes sub ingenti mole iacentes in tenebris adhuc habitant.

In hac parte, quae tertia non multo maior est, deo Mithrae sacella septem inventa sunt, numero talia, ut cum nulla alia divinitate comparari possint. Ex quo facile intelligimus, cultum Mithriacum Ostiae longe lateque invaluisse, cultoresque ex omnibus civium ordinibus quamplurimos ad se allexisse.

De hac re, nonnulla exponere censuimus.

Mithra, *Mīθras*, deitas Persarum, liquidum purumque aërem ab initio significavit,

¹ C. C., *De off.* I, 37: «*Hostis* apud maiores nostros is dicebatur, quem nunc peregrinum dicimus. Id nomen durius effecit iam vetustas; a peregrino enim recessit, et proprie in eo qui arma contra ferret remansit».

² Plaut. *Poen.* I, 2, 29: *Modus omnibus in rebus, optimum est habitu*. Cfr. *Hor.*, *Sat.*, I, I, 106.

³ Cfr. C. C., *Tusc.*, II, 11.

postea vero cum ipso sole unum idemque habita, ad ortum, ad meridiem, ad vesperum invocabatur. Quae triplex invocatio adeo in Gentilium mentibus haeserat, ut ad eam abrogandam Christianorum in moribus aliquid substituendum fuerit, idque feliciter cum triplici angelica invocatione ad Virginem Matrem, qua nos ipsi gaudemus.

Mithra deus est *boni*, isque perpetuo cum *Dewes* spiritibus noctis ac *mali* pugnat, ne damnum aliquod in Mithrae fideles operentur. Haec specifica personificatio vel prosopopeia boni malique ab ortu solis suam originem duxit, nec apud ethnicos Occidentales unquam innotuerat. Ipsa Manichaeorum secta, saeculo tertio ineunte p. Chr. n., *boni malique numinis supremi* doctrinam defendens ex Mithriaco cultu principia deducta in Evangelicam formam tradere conata est, sed perperam. Nec cogitandum aliquid simile inesse in Christiana religione, nam si in ea agitur de *Supremo bono*, quod est divina natura pollens, non agitur equidem de *Supremo malo*. Principium malitiae enim, quod *diabolum* vocamus, nulla divinitate gaudet, sed tantum creatura est spiritualis, eaque Deo creatori rebellis, atque subiecta. Quae doctrina a Manichaeismo et a mithriaco cultu toto caelo distat. Xerxe I regnante totius Persarum regni religio habita, Romam vero piratico bello a Pompeio Magno confecto, anno quarto et sexagesimo a. Chr. n. inlata, a Traiano atque Domitiano imperatoribus infra romanii imperii religiones adscripta est.

Mithra adulescens, Persarum more indutus, taurum ad sacrificium ducens ferae eiusdem caput elevat eodemque tempore cultro eius cervices fodit. Scorpio, canis et serpens taurum comitantur. Romae duo insignia Mithrea exstant ad thermas Antonianas et sub insigni vetustaque basilica S. Clementis. Ostiae autem septem Mithrea ad hanc diem, uti diximus, eruta sunt,

nec dubitandum quin multa alia adhuc sub ruinis iaceant; nam Ostia, urbs maritima, negotiatoribus servisque referta, Mithram apprime coluit eique sacella dicitur. In tertia insula regionis secundae quae-dam ruderia inspiciuntur cuiusdam cultae domus, formam pompeianam referentis – quod novum atque inusitatum – cum peristylio, impluvio atque fonte. Ex plumbeis aquarum ductibus ibi repertis nomenque Apuleum referentibus, Apulei domus appellata est, quasi eius erus clarissimus ac ditissimus ille Madaurensis exstitisset. Nonnulli vero eam Gamalae domum fuisse opinati sunt. Ibi Mithreum videre est pondere ac nobilitate conspicuum. Oblunga ac tenebrosa cella in tres partes divisa dextero atque sinistro latere podiis duobus perpetuis, cuniculo media parte separatis, distinguuntur; podia notabili proieciura finiuntur, ut fidelibus sui genuflectendi facultatem praebent. Cuniculus medius, opere musivo ornatus, septem circulos totidem caelestia loca referentes et cultrum apud taurobolii foveam, lineis descripta praebet. In parietibus directis eodem opere musivo ornatis contra aditum duo dadorphori orientali habitu amicti inspiciuntur; secundum parietes dextero latere cuniculum prospicientes, Mars, Venus atque Saturnus reperiuntur; sinistro autem Luna, Mercurius et Iupiter, e quibus stellis sex dies hebdomadales nomina duxerunt: dies septimus, qui dicebatur *Dies Domini Mithrae*, opere marmore caelato in pariete extremitate cuniculi asservabatur. Hoc in opere Deus Mithra tauroctonus referebatur; nunc vero imago marmorea in Vaticano museo asservatur, eamque in loco gypseum lineamentum supplet.

Ex musivo opere etiam in podiis, cuniculus signifer exprimitur dextro latere hiemalia, sinistro aestiva signa producens. Nam apud Romanos veteres Autumnus et Ver non semper ab Hieme atque ab Aestate distinguebantur.

Hoc est praecipuum Mithrae templum ex Ostiensibus effossionibus repertum; sunt tamen adhuc sex alia templa eiusdem dei, quibus nomen ex occasione de promptum a cultoribus rerum antiquarum datum est. Ex his recensendum Mithreum ad Sillanam Turrim, in quo cultus reliquiae non sunt repertae, sed supra quoddam thronum opere murario exstructum insignis tabula marmorea inventa est cum inscriptione, *Iovi-Caelo* dicata.

Mithrae quoque dicatum templum, a clarissimo Visconti repertum est in loco, cui nomen *Metroon* inditum est, longo cuniculo insigne cum duobus podiis ad latera atque ara in extremo cuniculo. Pavimentum figuris distinctum, *Saturnum*, *Noctuam*, *Gallum*, *Scorpionem*, *Serpentem cristatum*, *Tauri caput* atque *Culturum* exprimit.

In ea domo, cui Diana nomen, a rei archeologicae cultoribus e quadam fictili imagine in ea reperta¹ deam venationum exprimente, datum est, quartum reperitur Mithrae templum tenebrosum ac dirutum.

Pavimentum musivo operé constratum hinc et inde a duobus podiis curriculum relinquentibus ad aram usque coartatur. Podia vero transitum medium concedunt, in quo prope ianuam fovea quaedam cum dolio ad sacrificium reperta est. In extremo pariete aedicula quaedam est, cuius basis ex opere murario, calce perpolita, loculo compleetur latericia corona ornato, ubi imago picta Dei Mithrae sine dubio fuit.

Duo parvae hermae exstant hinc et inde in basi conflictae; supra basim parva ara inspicitur cum inscriptione: *M. Lollianus Callinicus Pater Aram Deo Do(num) De(dit)*. Ara haec, sero ad usum Mithriacum destinata, ad latera *praefericulum* (quod est vas aeneum sine ansis) cum pa-

tera, postea scalpro deleta, praefert; intacta autem legi potest vetus inscriptio: *Aqua Salviae Hercli Sacr(um)*, quae deleri debuerat.

Excavationes in agro Ostiensi non semper lege quadam ac norma peractae dis-sitis in locis aliquando reperiuntur. Inter eas *domus imperialis* ita dicta, enumera-nda est, quae ex nonnullis exstructioni-bus ad Tiberim constat, ex privatis aedi-ficiis, ex tabernis cum Mithriaco sacello, thermarum perystilio ingressum praebente. In pavimento cuniculi mediī ex opere musivo albo nigroque, legitur notabilis inscriptio: *Soli invict(o) Mit(hrae) d(onum) d(edit) L(uci) Agrius Calendio*. Reliqua similia ut in ceteris Mithreis.

Ad occidentalem partem horreorum antiquorum in portico et vico veteri tria aedificia reperta sunt, inter quae Mithreum quoddam cum pavimento ex lapide poly-cromo foveaque quadrangulari extremum cuniculum occupante.

Iuxta Decumanum maximum, aedificium quoddam repertum est Mithrei formam referens, in quo inscriptio *Iovi Sabat(i)* dicata, nec non alia quaedam *Numini Caeli*, repertae sunt.

Huc usque Mithrea recensuimus, quae ad hanc diem in lucem prodiderunt; sed multa alia sub gravi ruinarum tumulo abscondita iacere debent, quia cultus mithriacus praecipuus mercatorum, nautarum servorumque in urbe Ostia, quae a mercatoribus, a nautis, a servis habitabatur, fideles equidem habuit numero insi-gnes. Caeremoniae ritusque mithriaci cul-tus mysterio atque silentio circumdata cito assequas sibi conciliaverunt non solum inter plebem, sed etiam inter supremos urbis ordines, regnibusque Antoninis atque Severis eo magnitudinis ac potentiae processit, ut cum Christiana religione de principatu certaret.

Mithriaca liturgia nobis pene ignota est; nam sacri libri, preces atque hymni

¹ Cfr. nostri Comm. huius anni, fasc. VIII-IX, pag. 129.

perierunt. Nobis notum est haec omnia in graecum sermonem translata fuisse atque ita etiam inter latinos persistisse una cum invocationibus ac signis mysteriosis. Sacris iis initiatus per septem gradus (quos nobis Hieronymus tradidit) ad perfectio-
nem ascendebat.

Hi gradus vocabantur: *Corax*, *Chryphios*, *Miles*, quibus initiati *servorum* gradum constituebant neque mysteriis participes erant. *Sacrati* vero appellabantur: *Leo*, *Perse*, *Eliodromus*. *Patres* tandem nobilitate omnes superabant, qui uni, sacerdotio erant aucti. Pellibus atque personis induiti ad imaginem rerum, quarum nomine appellabantur, voces quoque convenientes emittebant, unde Augustinus,¹ de iis ita locutus est: «Alii tamquam aves ales quatiant, corvi cantum imitati; alii tamquam leones rugiunt; ecce ut si qui sapientes vocantur turpiter irridentur».

Neophita sacris initiatus per mysteriosos ritus ad sacra admittebatur: vestibus exutus in tauroboli foveam solo effossam descendebat, ut tauri nuper necatisanguine perfunderetur. Unus e Patribus pugione destriktio in eum irruens eum necare simulabat, per totum templum orrisono clamore resonante. Fama est Comodum Imperatorem, quemdam initiatum hoc in ritu reapse necavisse.

Genu flectendi [mos e mithriaco cultu in latinos graecosque populos inlatus est; nam graeci latinique ethnici ipsique Christi fideles prioris aevi stantes manibusque in altum elatis orare consueverant. Facile intelligi potest, nonnullos ex ipsis Patribus mithriacis, Evangelicam fidem amplexatos, conatos esse in novam fidem aliquid ex caeremoniis ritibusque mithriacis inducere; qua de re nonnulla in ipsa nostra Fide irrepsérunt, quae cum mithriacis ritibus conveniunt. Ita dici potest de trina invocatione Mithrae ad orientem, ad me-

ridiem, ad vesperum, quae in trinam angelicam salutationem commutata est; de genua flectendi more, de quibus supra disserimus, de septem gradibus initiatorum antequam ad supremam Patrum dignitatem ascenderent qui, numero tantum prae oculis habito, cum quatuor minoribus atque tribus maioribus ordinibus Christiani sacerdotii conferri possunt; de appellationibus *Fratrum et Patrum*, quae familiarem quamdam consuetudinem inducunt, a Christifidelibus tanta cum dignitate in usum habitam.

Poteram de his etiam uberiorius loqui; sed ea quae dixi sentio fuisse longiora. Non tamen mihi argumentum est relinquendum, nisi habitis gratis iis, qui electrici itineris societati praesunt. Hi doctos viros archeologicae rei peritos fovent, sive gratuitum cursum iis praebentes, sive etiam aliquid annuale emolummentum tribuentes, ut ipsi hebbomadales cultorum accessus ad Ostienses excavationes impensis curent.

ALEXANDER AURELIJ.

Novo anno appropinquante

Properant novi anni dies, qui mores et consuetudines maiorum singulares in memoriam revocant, eaque non extincta, sed cum recentioribus eventibus moribusque composita. Iam inde enim ab Urbe condita anni initium inter dies festos relatum est, et usus aliquid mutuo dono dandi accipiendo, boni ominis causa, adolevit, ob illud fortasse vulgatissimum, «omnia principiis inesse solere». Quo factum est, ut nemo iis rebus, quas magni momenti putaret, primo anni die operam dare omitteret, felicem ut exitum haberent.

Kalendis Ianuariis Janus, anni deus, qui bifrons effingebatur, quasi altera facie

annum elapsum, altera advenientem adspiceret, praecipue celebatur: aedicula in Tarpeio monte ipsi dicata erat, quo cives eo die, novis induli vestibus, quam maxime confluebant. Consules autem magistratum inibant iidemque sollemni pompa, quae «processus consularis dicebatur», in Capitolium ad vota pro salute populi romani nuncupanda, comitantibus senatu, equitibus et populo, ascendere solebant. Ii olim pedibus ibant; post vero Traiani tempora quadrigis vecti, uti ex multis romanis numinis appareret. Sequebantur victimarii victimas trahentes sacrificio in Iovem Optimum Maximum destinatas. «Augurio salutis», quod dicebatur, confecto, in ipso Capitolio lautum habebatur convivium a consulibus instructum, qui convivis aliisque dono dabant sportulas nummum, cistas, pocula aurea, vestes et «diptycha», quae erant tabellae ipsorum consulum nominibus inscriptae et imaginibus ornatae.

Omnes autem iam inde mane amicisime inter se consulantes kalendas ianuarias «felices cum multis annis» invicem precabantur; bona omnia strenae sequebantur. Hoc strenarum commercium Tattius rex induxisse traditur. Is enim, uti est apud Symmachum, sacra in Streniam (unde nomen), salutis deam, instituit; cuius in sacellum, quod Iuco septum fuisse prope Viam Sacram haud procul loco, ubi nunc est Flavii amphitheatrum probabile est, verbena boni omnis causa quotannis ferebantur: quia etiam ipse Tattius verbenas felicis arboris ex Iuco Streniae anni novi auspices dono accepisse dicitur.

Principio strenae erant dactyli, melia, bellaria, amygdalae, aliaque multa eiusdem generis, quae significabant annum novum plenum dulcedinium futurum; deinde dono dabantur aurei nummi, lucernae, vasa, calices et pocula, quibus saepe haec verba inscripta erant: *Annum novum faustum felicem*. Quae quidem dona

«kalendariae strenae» appellabantur, ut a minervali munere et a nataliciis strenis distinguerentur.

Huiusmodi strenas non solum donare solebant clientes patronis, discipuli magistris, sed etiam cives imperatori. Octavianus enim Augusto etiam absenti - teste Suetonio (*Aug.*, 57) - strenae nummum deferebantur; qua ex summa is simulacra deorum emere solitus erat, atque «victimam dedicare, uti Apollinem Sandaliarium et Iovem Tragoedum aliaque». Ita accepimus coss. Calvisio Sabino L. Passenio Rufo «ex stipe, quam populus ei contulit kalendis ianuariis apsentis restitutum esse sacellum Larium Publicorum». Tiberius vero, quasi coetum conventumque hominum odisset, primis anni diebus Roma discedere solitus erat, quum nollet conveneri neque dono strenas accipere, quas remunerari sumptuosum et molestum duceret. «Consuverat» enim «quadrum strenam et demanu reddere». Quum autem dona multos dies post anni initium darentur dicto prohibuit, ne strenarum commercium ultra kalendas ianuarias exerceretur.²

Contra, Caligola ipse «edixit strenas ineunte anno se recepturum; stetique in vestibulo aedium kalendis ianuariis ad captandas stipes, quas plenis ante eum manibus ac sinu omnis generis turba fundebat.²

Senatus quoque principi strenas dabit; in nummo enim haud ingenti Hadriano dicato haec inscripta sunt verba: «Senatus populusque romanus annum novum faustum felicem Hadriano Augusto patria». Qui usus usque ad Honorii et Arcadii tempora viguisse videtur, quibus Urbis praefectum kalendis ianuariis aurum oblationem a Senatu missum tradere solitum esse constat.

¹ V. «Quaestiones veteres».

¹ Suet., *Tib.*, 84.

² Suet., *Cal.*, 42.

Donis et calendariis strenis temporis progressu convivia accessere, in quibus convivae effrenata licentia bacchabantur, pars muliebri vestitu, pars bovilla pelle induit; omnes autem obscena carmina canentes. Quas quidem strenas Tertullianus, Prudentius aliisque «diabolicas» appellaverunt, minimeque observandas esse edixerunt.

Christi ecclesia festum *Circumcisionis* kalendis ianuariis instituit, ut Christiani recordantes primum Christi cruentum effusum, effrenatam illam licentiam, de qua diximus, effugerent. Pastores autem Magos que imitantes, qui dona ad Iesum puerum tulerunt, Christiani strenas inter se natalicio Iesu die et Epiphaniae festo dabant; isque usus adhuc viget apud nos. Quin etiam nos Romani pueros strenis Epiphaniae die sacroto donamus, quas superiore nocte allatas fingimus ab illa ficta et commenticia sene muliere, quam vulgo *Befana* appellamus, ab ipso Epiphaniae nomine, per corruptionem nomine inducto.

X.

LILIA MIXTA ROSIS

Ad clar. Doct. Alexandrum Bernardini amicum praedilectum filiola nuper auctum.

*Qui Veneri gratum voluit componere sertum,
lilia saepe rubris miscuit alba rosis.*

*Dilectae dominae cupiens ut dona placerent,
haec dator inscripsit: «Pignus amoris*

[adest].

*Tu quoque carpsisti molli de cespite flores,
qui tibi fragrantes, qui placuere mihi.*

*At non purpureas gemma lucente coronas,
vel bona vel tristis quas Amaryllis amet,*

*tu, quae filiolis placeant munuscula blandis,
quae simul uxori, serta decora legis.
Hoc tibi propositum medio stat pectore sculp-*

[tum:

« Sit mihi firma fides lexque suprema la-

[bor].

*Solers discipulos studiorum tramite ducis
humanaque tenes sub ratione scholam.*

*Dirigis eximius iuvenum tu corda magister
mentibus et veri scis aperire vias.*

*Quo vis, inflectis dociles praceptor alumnos;
nec tardos ingenii tu sine linquis ope.*

*Una te doctum conclamant voce sodales:
quam bene conveniunt lausque decusque tibi!*

*At domus interior diffuso lumine ridet:
electis renitet mensa parata cibis.*

*Laetis auspiciis vobis est flosculus ortus,
tu rursus genitor gaudia mente capis.*

*Filia quae nuper vitales lucis in auras
prodiit, ingrediens omnia fausta tulit.*

*Plausibus exceptit minimam studiosa sororem,
quam Margaritam nata Camilla vocat.¹*

*Plausus Aemilius coniungit plausibus altos,
splendida festivis dum sonat aula notis.*

*Dulces versiculos recitans Antonius adstat;
Paululus auscultat, candidus ipse puer.*

*Sunt tibi cara quidem natorum nomina vati,
ex quibus incipiens dulce poëma trahis.*

*Cum mens aegra dolet, curis agitata molestis,
et magis apparet nubibus apta dies,*

*dissipat en tenebras iucundo parvula risu,
qui matrem rosea luce patremque beat.*

*Aurea tunc animo tranquillo somnia fingis,
tum sua largitur munera blandus amor.*

Arretii.

VINCENTIUS POLYDORI.

¹ Camilla, Antonius, Aemilius, Paulus et Margarita, nuper nata, sunt omnes gratiosi filioi A. Bernardini: hi, carae deliciae matris patrisque, crescunt boni et dociles; mihi videntur esse flores venusti, qui redolent viridi in horto micantque variis coloribus blando sub lumine solis.

Iure meritoque de iis Ovidius diceret:
Longa domant ipsos inopi ieunia victu!

Diu multumque silent, et sacra saepe colloquia modo conserere consuescant, «ex communi profecto animae et corporis et utilitate Ecclesiae».

Interdiu in Ecclesia frequentissime psal- lebant, et nocte brevem admodum placi- dumque somnum carpebant, in communi conclavi, lucerna in medio radiante. Hic optime manent, et studiis et virtutibus se se ad futura pro Ecclesia certamina parant.

Hunc locum primum fama virorum adlectus invisebat Ildebrandus, et iam, pro viribus, laboranti Ecclesiae, pietate et animi fortitudine inserviebat, sperans se quantocius opere omnique ratione praesentem opem esse oblaturum.

Ildebrandus hic altus est Soanae in Tušcia, an Romae potius, ut in posterum se verum germanumque romanum adpellare posset? Ipse equidem educatus est in Romano Palatio, imo in aedibus Lateranensis, ubi in spem Ecclesiae publice nobilis Romana soboles alebatur. Hic insuper cum Cencio et Alberico, clarissimis viris itemque aequalibus suis, virtutes exercuit et divinae doctrinae studiis insig- nis enituit.

Grandior factus, identidem sua difficil- lima tempora voluptate quadam mentis volutabat; et gratias sanctissimo Petro maximas agebat, qui «me, aiebat, ab infantia mea, sub alis suis, singulari quadam pietate nutravit, et in gremio suae clementiae fovit».

Paulo maiora canamus. Ildebrandus enim ad Ioannis Gratiani doctrinam se contulerat, ut eius consiliis atque institutis, se se in eius imaginem effingeret, atque ita, si res postularet, magnae animae prodigus, ad pristinam sanctimoniam Ecclesiam re- vocaret. Ibi eodem animorum proposito firmati complures sanctissimis praediti moribus atque acerrimo ingenio, et pro

AD SANCTI IOANNIS APOSTOLI ANTE PORTAM LATINAM

MEMORIAE.

Labente saeculo undecimo, quum Ecclesie maxime ingemiseret ob immanem Germanorum imperatorum potentiam in rebus italicis, parva quaedam sanctorum virorum manus Romae, ad sancti Ioannis Apostoli ante Portam latinam, pie crescebat sub disciplina Ioannis Gratiani, qui, vir religiosus ac sanctitate perspicuus, sperabat fore, ut quam primum Deus hereditatem suam ab hostibus vindicaret.

Hi enim, antiquos patres imitantes, atque umbratilem vitam agentes, impigritamen atque ad caelestia unice spectantes, Deo devoti, acerrimo praediti ingenio, Ecclesiae eo tempore laboranti, multo labore multaque cura inservire tendebant.

Quo facto, brevi admodum tempore in eam claritudinem pervenerunt, ut complures sacerdotes praeclari exempli in suam disciplinam convenienter, qui tunc temporis in Urbe religiosor ceteris videbatur. A rebus humanis abstrahens, generis dignitatem virtute cumulabat.

Difficillima tempora nactus, animum constantibus exemplis firmavit. Et quisquis pietatem colit, et sanctius habet et reverentius de Deo credere quam disputare, ad eum adibat, et sub eius ductu facillime invictum a cupiditatibus animum exhibebat, et nullius infortunium a se alienum putabat.

Hi enim in puriore antiquitatem unice respicientes, facere primum studebant, quod ab aliis faciendum quaerebant. Omnia communia habebant, nec res, nec ipsam voluntatem sibi retinebant. Iuris erant et consilii omnimode magistri. Cibus et vestis omnibus par erat. Saepius in annum quadraginta dies ieunebant.

Ecclesia rebus in adversis undique vexata ingemiscentes, ad futura pro Christo praealia aequo animo suique securi se exercebant.

Prae cunctis Petrus Damiani eminebat, qui veteris disciplinae vindex, optimorum studiorum sospitator, in sacris concessionibus adsidiens, disertus, pugnax per omnes temporum vices, ad immortalia tendebat. Ipso potissimum admittente, in spem Ecclesiae, Romanus Pontifex Maximus, omniumque bonorum laetitia, renuntiatus est ipse Ioannis Gratianus, qui Gregorius sextus vocari passus, virtutibus, ingenio, animique constantia insignis felicis saeculi restitutor salutabatur Universa Ecclesia exultavit et magnum saeculorum ordinem est ipsi auspicata. At subito contra Gregorium VI magnae sunt atque acerimiae incusationes prolatae, ita ut, brevi post tempore, quadam die, nigro equidem lapillo signata, a Roma duriter obreptus, in Germaniam, ingemiscentibus omnibus, turpiter sit detrusus.

Ob quam causam? «Scinditur incertum studia in contraria vulgus». At dum populus Romanus, anno millesimo quinto et quadragesimo, auctore Imperatore, in eo est, ut eum a dignitate deponat, prudentiores, uno veluti agmine, optimam partem gerere autemant, et Gratianum vel repugnantem ad sumnum rerum gubernaculum iura meritoque evectum pro viribus defendunt.

Tunc adversarii eum, pecunia in populum effusa, vota obtinuisse praedicant; alii autem insimulant, eum pecuniam non dedisse, sed dantibus perentibus consensisse!

Eum tamen est cum paucis, obsequii causa, sequutus Ildebrandus, qui Pontificem perfida improborum factione exagitatum praesentia sua et verbis ab omnibus adversariorum columnis vindicavit.

Ipse enim viderat penitusque Magistri sanctitatem perspicerat, atque optime virtutem noverat. Quin imo sub eximia ma-

gistri disciplina eiusque doctrinae praesi- diis egregie ad pietatem institutis aliquan- tum profecisse libero ore profitebatur.

Erat eo tempore in Ildebrando summa gracilitas et infirmitas, et quum amici et medici eum hortarentur, ut a studio atque vitae asperitate desisteret, ad firmandam valetudinem Romanum versus perrexit.

Is vero in qua civitate et quo loco? humilis erat natus aut nobilis?

Non liquet; et quoniam Deus sic eum exaltare voluit, ridiculum nobis esse videatur, nimia arte quaerere quibus sit parentibus ortus.

Postquam in Germania viris Ecclesiae perniciem molientibus audacter obstiterit, neque improborum calumnia neque instantis necis periculo perterritur, religiosus ac sacri principatus iura libero ore defenderit, atque immobilem Romanorum fidem erga Gregorium ab iniustis criminationibus vindicari, clerus Romanus tantam virtutem admiratus, publicum honoris gratique animi documentum, viro forti atque immortali exstare voluit.

Quis dignior atque aptior quam Ildebrandus?

Huic in patriam reduci, defuncto Gregorio VI, atque ad maiora vocato, Alphonus, monachus Cassinensis atque Salerni episcopus, divino veluti Spiritu afflatus, gratulatoria carmina dicavit quasi ad supremum Ecclesiae regimen auguraturus, ut sine cunctatione, divinum munus aciperet, in Ecclesiae tutamen hominumque salutem: «Quam gloriam - aiebat Alphonus - sibi comparaverint patriae defensores optime noveris. Idem via sacra, apud quam nos vivimus, ad altiora te vocat! Namque:

*Et latina refert via!
Illiud et Capitolii
Culmen eximium, thronus
Pollens imperii, docet!*

Nec te nimis teneat labor, neque Te fraudus aut invidia, venenum saepe homini-

bus et pestis. Omnes Tu meritis, omnes virtutibus superas.

Pro Te pugnabit iustitia; audaci es enim corde, et immaculata vita Te ad grandia agenda quaeritat. Hoc unum postulat Roma:

Miscere ut tanias audeas tollere moles!

Hisce enim artibus Roma est caput mundi. Hoc unice timet Barbarorum imperium. In una enim nostra animorum infirmitate confidit.

*Frangere robur et impetus
Illiud, vestus ut iugum
Usque sentiat ultimum!*

Quanta vis anathematis! Quod Marius, quod Iulius fecit magno militum extermilio, tu uno tantum verbo facile obtinebis.

Roma fortasse haud magis Scipionibus debet aliisque Romanis quam Tibi, cuius potissimum opere suae magnitudinis iura conquisivit.

Et si illi, ob egregia in patriam facinora, perpetuam beatitatem inter sidera frui dicuntur, Tibi, ob immensa merita, perennis gloriae vita paratur,

*... civibus et tuis
Compararis Apostolis!*

Haec aliaque huiusc generis verba et nomen, me monent hic, ad portam Latinam Scipiadum sepulcra fuisse; et verba Italice conscripta in aedicula fatentur hic fuisse olim loculum in ope Manibus defunctorum aedificatum. En latine redditu:

*O vos qui prope devoti transire soletis
Nobis qui fuimus, munera vestra date.*

Adsunt et moenia, sed temporum iniuria squallentia, novisque accessionibus instaurata; omnia vero simul ornamenta evanuerunt. Ipsae decem columnae, diversa temporis arte constructae longum aetatis spatium testantur. Accedo, easque manibus attractans admiratus exclamo: Hos utique magnanimus ille Gregorius VII tetigit! Manet et puteus. Mem-

bris omnibus contremiscens accedo, et in gyrum conscripta lego haec verba: *In Nomine Patris, Filii et Spiritus Sancti. Omnes sicutentes venite ad aquas!* Ad os putei vultum iniicio. Mirum! Me in aquarum speculo integrum respicio. Fortassis Ipse, in altissimo Pontificis fastigio et tot rerum difficultatibus attritus sed non fractus, mira animi constantia, hunc locum invisi, magnos studiorum socios in memoriam revocans, eorum vestigia ingressus, mori potius paratus, quam vel tantillum a sanctitate recedere. Attamen princeps mitissimi ingenij, inter horrentes armorum strepitus, pacem mortalibus suadendo in exilio decessit! Quot brevi admodum tempore mirabilia exegit, haec historia aureis exarata literis fidelissime scripsit. Posteriori narratus et traditus superstes erit. Uno verbo, expressam Christi imaginem retulit.

Hunc pro sacro principatu fortissime dimicantem, degeneres animi per summum dedecus destituerunt. Seditione enim Romae exorta, factiosis rempublicam obtinentibus, Neapolim primum secessit, et postac Salernum, diem fidissime expectans qua, Deo adiuvante, in pacatam Urbem invehetur. At aliter visum est Superis. Salerni repentino morbo corruptus, in Alphani suavissimi socii complexu, cum sanctissimis religionibus rite saepius perfunctus, illa memorabilia verba proferens: *Dilexi iustitiam, odivi iniquitatem, properea in exilio morior;* vitae finem placide adspicere potuit.

Moenia sanctissimi Ioannensis coenobii, quae mihi tot tristia in mentem re vocant, moestissimus tandem, antiquissima meditans, relinquo.

SENIOR.

Animus noster modo rex est, modo tyrannus; rex, quum honesta intuetur et nihil imperat turpe, nihil sordidum. Ubi vero impotens, cupidus, delicatus est, transit in nomen detestabile ac dirum, et fit tyrannus.

SENECA.

EX ITALIS URBIBUS

Taurinenses Expositiones clauduntur.

Novembres idus heu! proximant, et solemnes Taurinenses Expositiones, magno civium advenarumque moerore, publice claudentur. Per sex et amplius menses, incredibili populorum frequentia, ex composito Augusta Taurinorum, veluti regni iterum caput, fuit communis Italorum cupiditas atque visitatio. Et quam rapide atque alacriter hi menses fugerunt, nec tamen irreparabiles; suos enim fructus ars quaeque conquisivit atque reliquit.

Quo nomine, quoniam saepius, per hoc temporis spatium, de tribus hisce rerum expositionibus sum praefatus vel ab initio, haud absonum erit, meo quidem iudicio, si demum, antequam omnia evanescent, ego vos breviter ultimum teneam. Nostis enim, lectores optimi, quod veteres dicere consuescerent: *Motus in fine velocior*. Et Taurinenses sapientissimam hanc sententiam adepti, tot iam antea nomini bus laudabilem, complurimis additis lumenibus iterum atque iterum commendabiliorem reddiderunt.

Sic viciniores Italiae gentes, opportunitatem nactae diebus condicis Taurinum invisendi, Subalpinorum caput, itineris facilitate adlectae, et tot aliorum sermonibus, novarumque rerum multitudine, frequentiores conveniebant, et dissitae quoque regiones insignes cupiditate adtractae plures in dies advenerunt.

Omnium currus generum vides veteres recentioresque! Hessida festinant, pilenta, petorrita, et in primis omnis generis electrici currus, qui immensum numerum viatorum ducunt, et tota festinatione, praeter quam cuique credibile est...

Sunt et naves, sunt et aëroplani, qui

omnium novissimi baiuli, ex ipsa Tergeste visitatores adserunt.

Ad haec, ipsa aëris clementia et perpetua praeter ordinem siccitas curiositatem animorum magis atque magis acuebat; diebusque praesertim festis, ex omni late circa pago, agricolae quoque Taurinum petebant.

Et ille clarissimorum virorum coetus, cui demandata erat omnis Expositionis potestas, praeter omnium exspectationem, nova ludorum genera invexit, quo maiorem in dies multitudinem visitantium excitaret. Quod in mysticis olim certaminibus a Graecis fuisse factitatum accepimus, ut alii aliis facem per manus tradarent, arcano quodam sensu progressum disciplinarum adumbrabant, quod aetas aetatem inventis suis, quasi totidem fabibus, sic auget, ut ad supremum doctrinae gradum ferveniamus, ad quem hominum mens possit adsurgere.

Quod Itali mox vel Galli in suis artibus invexerunt, Subalpini, novo quodam adiumento addito, in proximum ut suum retulerunt atque in pristinum reddiderunt. Multi enim, ut omnes sentiebant, planioram viam ad morum corruptionem recentioribus inventis munire videbantur. Quis cordatissimus vir non vituperabat foeminarum nostrae aetatis in vestibus impudentiam atque improbitatem? Timebamus et nos amplissimum omnibus licentiis trahitem fuisse apertum, quum pagorum viciniorum puellae invitabantur ad publicum certamen.

Sed ea lege in primis cautum est, ut agricolae venirent iis in curribus, quos patres olim adipiscebant, et filiae iis vestibus induitae, quas a matribus retulerant. Adsunt in primis alacres Monferrantes puellae rusticæ et locupletiores, quae in antiquis plostenis per rura ad agros sese ferebant.

Quae rusticarum iticunda et simplex festivitas, at simul verecundia!

Et hymni populares passim per vias exaudiuntur, qui in mentem revocant Melibaei carmina, quibus ipse

Formosam resonare docet Amaryllida sitas!

At simul, quae vestium modestia atque venustas! Aliis in plaustris omnimode pulcherrimeque exornatis, invehuntur et iuvenes, qui circumaguntur falcibus armati et bisforem: dat tibia cantum cum tympano, et alterno terram quatunt pede. Dices fortasse, candide lector, has esse nugas. Assentior et tibi, at fidentissime repeto: *Sunt apinae, et tricae; et si quid vilius istis*; sed omnia dant incrementum, et decus addunt ac lumen!

Miranda sane, meo iudicio, est Subalpinorum natio, quae, novas semper artes invehit, atque in ipsis difficultatibus ad maiora animum tendens, erigitur.

Hisce supremis Expositionum diebus servet magis magisque opus. Vidimus enim et florum expositionem, omnium copiosissimam atque pulcherrimam. Quae florum varietas et multitudo! Quae demum opulentia, pro ipsa temporis brevitate! E tot circa populis ad praemium multi accurrerunt, et ipsi Batavi cum Italibus de florum certamine praelati sunt; lis adhuc sub iudice est.

Ad se omnium oculos convertunt flores illi autumnales, quos *chrysantema* appellamus, ex India inductos, quosque ad mortuorum sepultra hodie effundimus. Quae maxima species! Hosce principes in certamine facile dixeris, vel ob multitudinem atque elegantiam.

Quantum sunt enim praestantes, quantumque conspicui!

Verum maxime laudandum esse credimus, quod in tanta rerum copia et praesertim diebus festis disposita, nunquam est religio neglecta. Ad hominum coetus identidem et ipse Archiepiscopus noster itemque Cardinalis advocatus, honoris gratia, primum obtinebat locum. Quod

quidem decus in desuetudinem abierat. Quaedam vero rerum fortuita sors, Taurinensis, vel ob ipsam loci commodiorum conditionem, aptissime cadit.

Ad partem enim urbis orientalem, sub radices clivi, est Templum Magnae Dei Matri conditum, ab Augusta Domo redditum ad nos, exacto Napoleonis dominatu. In omni magna civium frequentia, pro opportunitate, sacrum in illius templi portico solemniter efficitur, eique milites et cives hinc atque illic effusi commode inservire possunt. Huc quarto nonas Novembres, quum insignis Italorum Victoria de Austriacis proxime relata recolebatur, universa civitas accita, gratias immensa animorum laetitia gestientes, concorditer Deo egerunt.

Hinc maxima ac frequentissima pompa civium advenarumque item est ad monumentum, quod sicut possum pro militibus qui in teterimo bello sunt desiderati. Adsunt et plurimi, qui decus addunt atque ornamentum, ex illis qui in proximo bello vulnera sunt mulcati. Sicque maximo civium desiderio festa clauduntur.

Multa equidem et pulcra mihi essent dicenda, sed tempus est, quo finem tandem imponam, remque meam ne pretiosiorem faciam. Atque adeo hinc aegro quamquam animo vobis, lectores valedico, omniaque fausta a Superis auspicor, et Roman profecturus, plurimis verbis hospitali saluto.

Taurinensium mansuetudinem itemque lenitatem quoad vixero, memorabo.

FR.

Regat disciplinae vigor mansuetudinem et mansuetud ornet vigorem; et sic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta.

S. GREGORIUS.

Plus proficit amica correctio, quam accusatio turbulentia: illa pudorem incutit; haec indignationem movet.

S. AMBROSIUS.

AD SANITATEM TUENDAM

Aphorismi sive praecepta medendi generalia ex pluribus casibus particularibus abstracta, ex variis auctoribus collecta.¹

§ 119. - Si inflammatio iecoris sit in parte gibba, urgent symptomata pleurica; si in eius cava, stomachica urgent.

§ 120. - Si ex usu nitri fixi copiosa sequatur urina bonum in hepatitide: nitrata in hepatitide, et omnibus inflammationibus fere specifica sunt. Ideo serum lactis iuvat in inflammationibus, quia abundat nitro plantarum.

§ 121. - Qui quotidie scribendo vitam ducunt, phthisici moriuntur, et phthisis incipit raucedine molesta, ac nullis cedente remediis, donec tandem sere post annum phthisici moriantur. - Quotidiana experientia certum est, studiis nimium applicatos, et scribendi studio deditos in phthisin facile desinere. - Varii pulmonum morbi oriuntur in studiosis.

§ 122. - Bona respiratio in variolis est unum ex optimis signis, licet alia sint gravia, ut centies observatur. Ita BAGLIVIUS. Cum bona respiratione semper bene spera in variolis.

§ 123. Spiritus magnus multo tempore durans delirium significat: - Difficultas omnis respirandi tersifica est quando excusationem non habet, aut perturbationes criticae, aut crisis ipsius.

§ 124. - Ut magna et rara respiratio certissimum est delirii argumentum; sic parva et rara mortis iamiam futurae.

§ 125. - Inter morbos pulmonis notabilis est *pulmonia lethargica*, ab HIPPOCRATE ita denominata. Ait itaque ipse: « Pulmoniae idem status et lethargi, qui lethargici evadunt, pectore suppurantur» (*In coac.*). Invadit itaque pulmonia cum

lethargo statim in ipso morbi initio; oritur a pituita putri et viscosa, pulmones syderrante, tussis tenet cum sopore; quem moriturus est aeger, liqueficit alvus (*In libro de morbis*). Quare non est prospiciendum lethargo per expectorantia. « Ex exemplis ibi allatis - notat BAGLIVIUS - constat morbum esse senilem, et forte apoplexiam piftosam cum peripneumonia senum nota». (*Ad proximum numerum*).

I. FAM.

ANNALES

Quaestio de bellicis damnis resarcientiis.

Dum, ut diximus, instat Gallia pro sollicitiori bellici Germanici debiti sibi favente expeditione, Germania apud oeconomicorum peritorum Societatis Nationum collegium propositiones suas exhibit de eiusdem debiti solutione, Galliae ipsius, Angliae, Italiae, Belgarum, Iaponensium civitatum aequitati res suas submittens, favorablemque responsionem exspectans, quam Italia tantum cito ministrat declarans sese nihil aliud repetitaram, quam quod Angliae et Americae restituere debet. Interim Germanorum gubernii administer primus Stresemannus, apud publicorum legatorum coetum legibus ferendis iterum ius affirmat statim et sine ulla conditione vacuam ab exteris copiis videndi regionem adhuc ab iis pignore occupatam, admetnetque quaestionem de bellicis damnis per se resarcientis tum solum expediri posse, quem oeconomiae Germanici populi res in discrimen non versae fuerint. Hisce asseverationibus fultus, novum ad praefatas nationes libellum mittit, in quo demonstrare conatur, Germaniae nihil ultra esse concedendum, ut a regionibus suis occupantium discessus fiat.

Cum hisce aemulorum sensibus intra paucos dies Societatis Nationum novus

conventus, qui ob hiemalis temporis rigorem Lucani in Helvetia congregabitur, laboribus suis afferet initium.

* * *

In Rumenia.

Ob animorum dissensiones, a Bratianni junioris, quem dictatura insimulabat, gubernandi ratione obortas, « Regentum » consilio, is a munere suo abdicavit, locum cedens Maniu adversario, agricolae factiosis principi, qui publicorum legatorum coetum dimisit, novaque comitia indixit.

* * *

Russici motus.

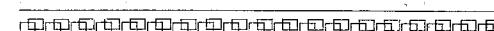
Ex Russia nunciant agricolarum seditiones, huc illic, in regionibus praesertim ad occidentem versis, erumpentes, easque ita frequentes et amplas, ut in sollicitudine ponant Moscoviticum gubernium, praeside Stalin, qui proutonis accusatur ab ipsis consiliorum in re publica quondam sociis, in quos religio ei non est quominus acerime saeviat.

* * *

Novus Septentrionalis Americae praeses electus.

Magno civium concursu atque non sine magno excitato clamore comitia in Foederatis Americae Septentrionalis Civitatibus habita sunt ad novum publicae rei praesidem eligendum. Certaminis victor evasit Herbertus Hoover, ex communis libertatis propugnatorum parte.

POPULICOLA.

VARIA

Lusitanorum ad Indos navigatio.¹

Ab Olisipone praeter Gaditanum freatum in meridiem navigantibus, ad laevam est Mauritania.

¹ Ex MAFFEI historiis.

Inde magno ambitu (Lusitani) curvarunt litora per Autolas, et Ichyophagos populos (ea regio *Guinéa* est) trans cancri tropicum, ad usque Pagelungos aequatore subiectos et Agesymbain, qui antiquis noti orbis est terminus. Hosce uno omnes vocabulo Hesperios Aethiopas, sicuti Eeos, qui oppositam Africæ partem tenent, prisci cognominarunt. Dein, per longissima spatia, obliquo trans aequatorem et capricornum excursu, ora vastam in prominentiam cuneatur. Id Bonae Spēi caput seu promontorium est. Hinc rursus in septentriones longissimo tractu per immanes et obscuri nominis populos Obios et Cafres et Madagascarem insulam reflectitur litus ad nota iam antiquis promontoria Prasum et Aromata; quorum alterum hodie Mossambicum, alterum a Praso quingentis leucis et quinquaginta disiunctum, Guardafui vulgus appellat. Is Africi litoris extrémus in Orientem est limes; inde praeter duos inclytos sinus, Arabicum et Persicum, quibus in modum peninsulae felix Arabia cingitur, rectus in eam regionem traiectus est, quae Indo et Gange duobus clarissimis inclusa fluminibus, India nominatur.

In hac monte e Caucaso ad Cori promontorium, quod Comorini caput incolae vocant, leucas circiter quadringentas perpetuo in Austrum iugo porrecti, circumfuso Oceano ingentes oras efficiunt duas: quarum altera in Occidentem obversa, praenobiles urbes continet, Calecutum, Malabarici regni caput, emporiumque nuper omnium frequentatissimum; itemque Cochinum, Cananorem, Goam, aliasque complures: altera in ortum spectans, a Comorino tractu per Bengalae fines, qua Ganges in Oceanum influit, perque Pegusia, et eius tractus alia ditissima regna (quam terram Ophir ac Tharsis quidam haud sane absurdis conjecturis existimant) desinit in Aream Chersonesum: qua in regione prae-nobile emporium Malaca visitur hodie. A

¹ Cf. fasc. sup.

Cori promontorio ad Siculi freti similitudinem, exiguo admodum spatio avulsa cernitur insula Ceilanum, quam gravis auctor Ioannes Barius Lusitanus multis rationibus Taprobanam olim fuisse contendit. Ab ea obliquus in Auream Chersonesum, et Chersoneso vicinam ingentem insulam Somatram cursus est: quam geographorum vulgus Taprobanam putat. A Somatra porro ad nobilissimas insulas plurimasque, Iavas maiorem et minorem, Borneum, Bandam et Molucas, et Lequios, et Iaponios tenditur. Itemque ad continentem oram Camboiae, Ciampae, Caucinciae, ac Sinarum. Ultra, Lusitanis incompta navigatio est.

Harum autem regionum pleraque, longe alio atque Africa terra, situ ac feracitate, plurimis riguis, et sole ceterisque sideribus mire faventibus, in omnes mortalium usus deliciasque pro sua quaeque natura varias fruges, metalla, odoramenta, plantas, lapillos, medicamina prope ad certamen effundunt.

**

Pro iudicibus mensarum elegan- tibus.

ESCARUM ORDO:

Ova in iure discissa, tritis carduis infusis.

*Cistellulae ex tractis, lucanicis reple-
tae.*

*Cynarae scolymi elixi, oleo immersi.
Capo veru assus; lactuculae.*

*Neapolitana scriblita natalitia, melle
crustulata.*

**

Iocosa.

Tuccio Pater, qui eius in studiis progressum vult experiri:

— Eia, Tucci, ex tribus naturae regnis, cuius est argenteus ille nummus, quo te hoc mane donavi?

Tuccius, post brevem cogitationem:
— Regni Italici!

Tuccius a tonstrina redux sese in speculo aliquantis per contemplatur, deinde, quippe qui aliquid moleste ferat, domo exire iterum pergit.

Cui mater: — Quo nunc contendis?

Tuccius: — Ad tonsorem, hercle! redeo, quo melius capilos decurteret.

— Quid? Si prope rasi sunt!...

— Ita quidem: caudex ille breves nimis eos totondit!

**

Aenigmata.

I

Cum furiunt imbræ prior horret et anxius
[haeret.]

Scinditur at nubes, refracta en lumina solis:
Nunc alter rutilat, nunc en ridere priorem.
Totus rex vixit; moriens est bestia factus;
Nomine mutato, divinos sumpsit honores.

II

*Pars prior aspergit tellurem luce corusca;
Claudit saepe preces altera Christicolum.
Heu! totum restat miseris, Fortuna dolosa
Queis atroce manu cetera cuncta rapit.*

Aenigmata in superiore fasciculo propo-
sita his respondent: 1) *Omen-Nemo*; 2) *Po-
pulus*.

Libri dono accepti.

Novissimi poëtae latini Thoma Sorbelli curante collecti: II ALEXANDRI MINGARELLI Grinzanensis, *Prometheus*. — Mutinae, Typis Vincentii et Nep., MCMXXVIII. (Ven. lib. 4).

FRANCESCO PETRARCA. *De ocio Religiosorum.* Prima traduzione italiana a cura di LUIGI VOLPICELLI con una introduzione sul carattere lirico della personalità del Petrarca. — Romae, ed. off. De Alberti, MCMXXVIII (Ven. lib. 10).

Dr. JOSEPHUS FORNARI, Moderator, Sponsor.

ROMAE, TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.

INDEX RERUM VOL. XV

(AN. XV — FASC. I-XII)

PAG.	PAG.
Alloquia sociis et lectoribus. 1, 114, 181	Civilia.
Annales. 34, 51, 71, 88, 105, 122, 140, 158, 179, 194	Anno MCMXXVII occidente (<i>Poplicola</i>) 14
Archæologica.	Colloquia latina.
De Romanorum vestibus (<i>A. S.</i>) 7, 25, 66, 95, 111, 150, 167.	Colloquia varia eademque familiaria latine composita (<i>I. B. Francesia</i>):
De romano coemeterio S. Cyriacæ ad aedem S. Laurentii Martyris extra portam Esquilinam (<i>F. ab Aviliana</i>) 80	Ad Sancti Petri in vinculis 11
De domo Dianaæ in veteri urbe Ostia (<i>A. Aurelij</i>) 129	Per Urbem 31
An florum usus in exsequiis veterum Christianorum fuerit (<i>I. Bonavenia</i>) 165	Ad Campum Veranum 46
De Mihtre cultu in urbe Ostia (<i>A. Aurelij</i>) 183	Ad « Mandrionem », qui est vicus prope Urbem 63
Ars.	De sacra domorum illustratione in Urbe 85
Ad sanam artem fovendam (<i>I. A. C.</i>) 109	Ex dialogis familiaribus Antonii Van Torre; passim retractavit hodiernisque moribus aptavit <i>I. F.</i>
Carmina.	Praeparatio convivii 104
Hiems (<i>P. d. V.</i>) 9	Mensae exstructio 119
De Sacris Natalitiis Festis apud Infideles (<i>Subalpinus</i>) 13	Narratio convivii 139
In annum MCMXXVIII Collegis, Amicis, Solidibus vota (<i>A. Bartoli</i>) 15	Lusus globularum missilium manu 157
Pio Pp. XI, quo die sextum Pontificatus annum feliciter absolvit (<i>A. Bartoli</i>) 19	Lusus pilae 177
Labente anno MCMXXVII - Ineunte anno MCMXXVIII (<i>V. Polydori</i>) 36	Communia vitae.
Italorum alae magistris: Ad Humbertum Nobile; In Franciscum de Pinedo (<i>N. Capo</i>) 45	Salutatoria formulae (<i>J. F.</i>) 33, 47, 68
Die Urbis Natali in memoriam Guidonis Baccelli, Romanarum rerum cultus gravissimi auctoris (<i>N. Capo</i>) 62	De valetudine percontatio (<i>J. F.</i>) 69
Flavius ludimagister (<i>A. Bartoli</i>) 75	Morbi (<i>J. F.</i>) 70, 87, 119, 136, 156
Occasus (<i>I. Morabito</i>) 97	Medicamenta praecipua alphabeticò ordine digesta 175
In Sanctum Hieronymum Emiliani (<i>N. Capo</i>) 114	Epistolare Sociorum commercium.
Catamitus ridiculus (Epigramma) 124	De novis verbis latine redditis (<i>E. Jovè</i>) 30, 82, 172.
In fratrem dulcissimum Remigium morte praeceptum (<i>N. Capo</i>) 132	De novis rebus latinis verbis reddendis (<i>A. Avenarius</i>) 103
Urbs Eucharistica (<i>I. Morabito</i>) 150	
De pugna aerea et de nocturno vigilum certamine carmine senario descriptis (<i>Subalpinus</i>) 159	
Ad aërios nautas italos (<i>V. Genovesi</i>) 169	
Lilia mixta rosis (<i>V. Polydori</i>) 188	

PAG.		PAG.	
Geographia.			
De Podio Victiano (<i>H. Iacobelli</i>)	141	Corsi Donati infelix vitae exitus (Versio ex italicis scriptis <i>N. Machiavelli</i>)	52
De Augusta Taurinorum urbe (<i>P.</i>)	159	De Canuti et Gormi, patris eius, morte (<i>F.B.</i>)	106
Lusitanorum ad Indos navigatio (Ex historiis <i>Maffei</i>)	195	Lusitanae mulieris animi fortitudo (Ex historiis <i>Maffei</i>)	73
Historica.			
De Contardo Ferrinio (<i>I. Biroccini</i>) 3, 27, 42, 60			
Pii XI Pont. Max. commemoratio quinquagesimo recurrente anno ab eius obitu (<i>F. ab Aviliana</i>)	22, 40		
S. Thomae Aquinatis obedientia et devotion erga Summos Pontifices (<i>A. Bacic</i>)	38, 56		
Emmanuel Philibertus Sabaudiae dux (<i>Subalpinus</i>)	78, 93, 112		
Henricus Dominicus Lacordaire (<i>A. V.</i>)	127		
Novo anno appropinquate (<i>X.</i>)	186		
Ad Sancti Ioannis Apostoli ante « Portam Latinam » memoriae (<i>Senior</i>)	189		
Libera a pittaciis responsa (A Secretis).	53, 89		
Libri dono accepti	160, 196		
Litterae et Philologia.			
De latinarum litterarum historia praelectiones (<i>F. Ramorinus</i>):			
X. De dicendi facultate apud priscos Romanos; Iuris Romani lineamenta; Leges Regiae, Leges XII tabularum et iuris-prudentiae initium. 6, 20, 55, 91, 145, 163, 181			
Aurelius Prudentius Clemens poëta (<i>Senior</i>)	39, 58		
De certamine poëtico Hoeufftiano anni MCMXXVII	96, 131		
De quadam in laicorum hominum institutione nostrae aetatis notabili lacuna (<i>A. Aurelji</i>)	153		
Medicae notae.			
Protrahendae vitae praecpta (<i>Dr. R. S.</i>)	10	Pro iudicibus mensarum elegantibus, escarum ordines (<i>I. F.</i>) 16, 36, 53, 89, 107, 124, 180, 196	
Ad sanitatem tuendam: Aphorismi sive praecpta medendi generalia ex pluribus casibus particularibus abstracta, ex variis auctoribus collecta (<i>J. Fam.</i>)	100, 117, 134, 154, 173, 194	Iocosa (<i>I. F.</i>) 16, 36, 53, 72, 89, 107, 124, 160, 180, 196	
De « telepathia » (<i>R. S.</i>)	148	Aenigmata	17, 36, 53, 72, 89, 107, 124, 160, 160, 180, 196
Narratiunculae.			
Caroli VII regis indolentia (Versio ex Itali scriptis <i>P. Segneri</i>)	16	Varia.	
		De Augustae Taurinorum festis (<i>S.</i>)	86
		Terna publica rerum Monstratio Augustae Taurinorum (<i>Fr.</i>)	104, 114, 151, 170
		Conventus nationalis de Evangelio (<i>S.</i>)	116
		Insignis armorum illustratio Augustae Taurinorum (<i>Subalpinus</i>)	132
		Taurinenses Expositiones clauduntur (<i>Fr.</i>)	192